

บทที่ ๔

การแบ่งเป็นกลุ่มภายในพรรคการเมือง

โดยทั่วไปแล้วการมีกลุ่มต่างๆ (factions) อยู่ภายในพรรคการเมืองนั้น เป็นสิ่งปกติธรรมดาสำหรับพรรคการเมืองต่างๆ เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์เองที่ย่อมจะมีการรวมกลุ่มในระหว่างผู้ที่มีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกัน แต่การมีกลุ่มต่างๆอยู่ภายในพรรคการเมืองเดียวกันก็เป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นมาภายในพรรคการเมืองได้ ถ้าหากว่ากลุ่มต่างๆที่อยู่ภายในพรรคการเมืองเดียวกันเกิดความขัดแย้งขึ้นมาอย่างรุนแรงเพราะความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆนี้ย่อมจะทำให้ภาพพจน์ของพรรคการเมืองที่ควรจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต้องสูญเสียไป และปรากฏเป็นภาพของความแตกแยกขึ้นมา การแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆภายในพรรคการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับความแตกแยกภายในพรรคเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการศึกษาถึงพัฒนาการของพรรคการเมืองไทยในเชิงความแตกแยกจากบทที่ ๓ ที่ผ่านมาก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นมาภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคนั้นมาจากการแบ่งกันเป็นกลุ่มต่างๆอยู่ภายในพรรคการเมืองเดียวกัน หรือที่เรียกกันทั่วไปสำหรับวงการเมืองไทยว่า การมี "มุ้งเล็ก" ใน "มุ้งใหญ่" นั่นเอง

พรรคการเมืองไทยโดยส่วนใหญ่แล้วการรวมตัวมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าที่จะเป็นการรวมตัวมาจากการมีอุดมการณ์หรือแนวความคิดในทางการเมืองร่วมกัน เสถียรภาพหรือความเป็นปึกแผ่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพรรคการเมืองจึงขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกของพรรครยังคงมีผลประโยชน์ร่วมกันอยู่หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรดาสมาชิกพรรคที่เรียกว่า "ชนชั้นนำ" ภายในพรรคซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญต่อพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก สมาชิกที่เป็นชนชั้นนำภายในพรรคแต่ละคนมักจะมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอย่างน้อย เช่น ๑) เป็นผู้ที่มีบารมีและความสามารถจนเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกพรรค ๒) เป็นผู้ที่มีความอาวุโสในทางการเมือง ๓) เป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เป็นต้น สมาชิกที่เป็นชนชั้นนำภายในพรรคนี้จึงสามารถใช้คุณ-

ประโยชน์เหล่านี้แสวงหาความสนับสนุนจากสมาชิกพรรคที่อยู่ในระดับล่างเพื่อมาเสริมสร้างสถานภาพและอิทธิพลของตนภายในพรรคและเป็นการเพิ่มน้ำหนักในการต่อรองผลประโยชน์กับสมาชิกที่เป็นชนชั้นนำคนอื่นๆของพรรค ทั้งนี้โดยอาศัยระบบความสัมพันธ์แบบการให้ความอุปถัมภ์ค้ำชู หรือระบบความสัมพันธ์แบบลูกพี่ลูกน้อง (patron-client relationship) อันเป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลอยู่ในสังคมไทยเป็นเครื่องมือ

ระบบความสัมพันธ์แบบลูกพี่ลูกน้อง เช่นนี้ เป็นสิ่งที่ให้ผลประโยชน์ทั้งแก่สมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำซึ่งเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์และแก่สมาชิกพรรคในระดับล่างที่อยู่ในความอุปถัมภ์ค้ำชูของสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำ เช่นเมื่อสมาชิกที่เป็นชนชั้นนำผู้นั้นได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีช่วยกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง สมาชิกพรรคที่อยู่ในความอุปถัมภ์ก็จะพลอยได้รับผลประโยชน์ไปด้วย เช่นได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการรัฐมนตรี รองเลขาธิการรัฐมนตรี เป็นต้น กลุ่มต่างๆภายในพรรคการเมืองไทยจึงมักจะเกิดขึ้นมาจากระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ ทั้งนี้เราจึงจะพบอยู่เสมอว่าเมื่อมีสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำคนใดคนหนึ่งแตกแยกออกไปจากพรรคการเมืองเดิมจึงมักจะมีสมาชิกพรรคในระดับล่างที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำนั้นติดตามออกไปด้วย

ทั้งนี้ในบทนี้จึงจะได้อำนาจวิเคราะห์ถึงลักษณะของการแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มอยู่ภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคก่อนที่จะเกิดความแตกแยกขึ้นมาภายในพรรคการเมืองว่ามี การแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มอย่างไร โดยจะไม่ลงลึกไปถึงการวิเคราะห์การกำเนิดขึ้นมาของกลุ่มย่อยภายในพรรค เพราะนั่นเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากขอบเขตในการวิเคราะห์ อีกทั้งด้วยข้อจำกัดทางการศึกษาบางประการ ในด้านของข้อมูลจึงทำให้ในการศึกษานี้ไม่สามารถจะลงลึกไปถึงจุดนั้นได้

๑. การแบ่งกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตย (๒๕๑๔-๒๕๑๕)

เกมที่เกิดขึ้นจากที่พรรคประชาธิปไตยได้ก่อตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ภาพลักษณ์และแนวทางในทางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยนั้นจะอยู่ในแนวทางอนุรักษนิยม ทั้งนี้เพราะกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเป็นพรรคประชาธิปไตยในระบอบนั้นส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มขุนนางเก่า หรือกลุ่มเจ้านายเก่าที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับคณะราษฎรที่ได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มก้าวหน้าในขณะนั้น บทบาทของพรรคประชาธิปไตยในช่วงเวลาที่ผ่านมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงเป็นบทบาทของพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่ต่อต้านคณะราษฎรและเผด็จการทหารมาโดยตลอด

แต่หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้นมา พรรคประชาธิปไตยก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในพรรคไปเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเมื่อทางรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ใ้ค้อนุญาตให้มีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเพื่อการเลือกตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ พรรคประชาธิปไตยในฐานะที่เคยเป็นพรรคฝ่ายค้านคือเผด็จการทหารมาก่อนจึงเป็นที่ดึงดูดใจของนักการเมืองหน้าใหม่ที่ต้องการเข้าสู่การเมืองเป็นอย่างมาก คั้งนั้นจึงปรากฏว่ามีนักการเมืองหน้าใหม่ที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยมากขึ้นมีทั้งปัญญาชนที่มีหัวก้าวหน้า และนักธุรกิจที่สนใจการเมือง อาทิเช่น นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นายชวน หลีกภัย นายอุทัย พิมพ์ใจชน นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ นายพิชัย รัตตกุล และ ร.ต.อ. สุวัจน์ โอสถานุเคราะห์ แต่โดยที่สมาชิกพรรครุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นคนหนุ่มและมีแนวทางการเมืองไปในทางเสรีนิยมจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งกับสมาชิกพรรครุ่นเก่าที่ส่วนมากจะเป็นคนแก่และมีแนวทางการเมืองไปในทางอนุรักษนิยม และในที่สุดก็ทำให้สมาชิกพรรครุ่นเก่าบางคนต้องแยกตัวออกไปจากพรรค เช่น นายใหญ่ สวัสดิ์ชาติ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์^๑ และนายโดง สุวรรณทัต^๒ และสมาชิกพรรครุ่นใหม่บางคน เช่น พล.ต.ท. ประชา มุขมนตรี และนายบุญเกิด หิรัญคำ^๓ เป็นต้น

^๑แยกไปตั้งพรรคการเมืองใหม่ร่วมกับ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปไตยเช่นกัน ชื่อ "พรรคกิจสังคม"

^๒แยกไปตั้งพรรคราษฎร

^๓แยกไปตั้งพรรคอหิปัตย์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้กลับมาร่วมมาพรรคอีก

ดังนั้นเมื่อมีการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคประชาธิปไตยขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ พรรคประชาธิปไตยจึงเป็นพรรคประชาธิปไตยรุ่นใหม่ที่มีสมาชิกพรรครุ่นใหม่ ที่มีแนวทางเสรีนิยมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพลอยู่ในพรรคเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีสมาชิกพรรคจำนวนไม่น้อยที่ยังคงนิยมในแนวทางอนุรักษนิยมอันเป็นแนวทางดั้งเดิมของพรรคอยู่ ดังนั้นภายในพรรคประชาธิปไตยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ จึงมีการรวมตัวของสมาชิกพรรคที่มีแนวทางเดียวกันเป็นกลุ่มย่อยๆ (faction) อยู่ในพรรค โดยแต่ละกลุ่มก็จะมี "เจ้านาย" ของตนเองและพยายามแสวงหา "ลูกน้อง" สนับสนุน อย่างไรก็ตามที่ลักษณะของเจ้านายในพรรคประชาธิปไตยนี้จะไม่ใช่นักธุรกิจการเมือง แต่จะเป็นลักษณะของผู้นำทางความคิดและอาวุโสทางการเมืองมากกว่า

การแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตยนั้นมีหลายลักษณะและหลายมิติ แต่การแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มย่อยภายในพรรคที่เป็นพื้นฐานของความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปไตยนั้นอาจแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆด้วยกัน ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้นก็จะมีสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำเป็นแกนกลางและมีสมาชิกพรรคในระดับล่างให้การสนับสนุนอยู่คือ

๑. กลุ่มหัวเก่า เป็นกลุ่มที่มีแนวความคิดยืนหยัดอยู่กับนโยบายดั้งเดิมของพรรคประชาธิปไตยกล่าวคือกลุ่มนี้เป็นกลุ่มอนุรักษนิยมในพรรค กลุ่มนี้ไม่ได้หมายความว่าถึงแค่สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกรุ่นเก่าเท่านั้น แต่ยังมีสมาชิกพรรครุ่นใหม่ที่เข้ามารวมกลุ่มอยู่ด้วยหลายคน และมีใครมีอยู่เฉพาะแค่นั้นที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เท่านั้นแต่ยังมีผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นกรรมการอำนวยการพรรคหลายคนรวมอยู่ในกลุ่มด้วย สมาชิกในกลุ่มนี้มีการรวมตัวกันเหนียวแน่นพอสมควร ความเป็นอนุรักษนิยมของคนในกลุ่มนี้คือไม่ต้องการจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆที่จะนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง หรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดดั้งเดิมของสังคมไทย ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มอนุรักษนิยมก็เช่นการแสดงออกในการโจมตีกลุ่มผู้ใช้แรงงานว่าเป็น "แก๊งข้างถนน" การคัดค้านนโยบายในการหาเสียงของพรรคในช่วงปี ๒๕๑๙ ที่มีลักษณะเป็นสังคมนิยมประชาธิปไตย การคัดค้านโครงการมณฑลคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยกล่าวหาว่ามีสุจริตประสงค์เพื่อการปลุกระดมมวลชนมากกว่าจะไปช่วยเหลือชาวบ้าน เป็นต้น

บุคคลที่รวมกันอยู่ในกลุ่มนี้ที่สำคัญได้แก่ นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายสมัคร สุนทรเวช นายสมบุญ ศิริธร นายสงสุข ภัคเกษม นายมงคล สิมะโรจน์ นายอนุสรณ์

ทรัพย์สิน พ.ศ.ค. ประสงค์ มัชฌิมานนท์ เป็นคน กลุ่มนี้ก็ถือว่าเป็น "ฝ่ายขวาของพรรค" ^๕ และมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า "กลุ่ม กทม." ^๖

บุคคลที่เป็นหัวหน้ากลุ่มนี้คือ นายธรรมบุญ เทียนเงิน ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคที่ไปดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อยู่ในขณะนั้น คือนายธรรมบุญฯ นั้นในอดีตเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับพรรคประชาธิปไตยมาก่อนคือ เป็นสมาชิกพรรคอิสระที่สนับสนุนคณะราษฎรอยู่ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงได้เข้ามาสังกัดพรรคประชาธิปไตย และต่อมาก็ได้เป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปไตย แต่ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นายธรรมบุญฯ ก็พ่ายแพ้การเลือกตั้งในเขตคูสิตทำให้ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายธรรมบุญฯ จึงได้ไปลงเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อิทธิพลของนายธรรมบุญฯ ภายในพรรคประชาธิปไตยนั้นมีมากที่เคียวถึงจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งกรรมการพรรคเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๕ นั้นคือนายธรรมบุญฯ สามารถผลักดันให้คนในกลุ่มคนได้เข้าไปอยู่ในกรรมการพรรคได้หลายตำแหน่งที่เคียว ^๗ เช่น นายอนุสรณ์ ทรัพย์สิน นายมงคล สิมะโรจน์ และ พ.ศ.ค. ประสงค์ มัชฌิมานนท์

บุคคลในกลุ่มนี้ที่มีความสำคัญรองลงไปจากนายธรรมบุญ เทียนเงิน ได้แก่ นายสมัคร สุนทรเวช คือนายสมัครฯ แม้ว่าเพิ่งได้รับการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ แต่นายสมัครฯ ก็สามารถผลักดันตนเองให้ก้าวขึ้นเป็นสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อทางพรรคประชาธิปไตยได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นายสมัครฯ ถึงกับได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ

^๕ สุจิต บุญบงการ, "พรรคการเมืองกับการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะความเป็นสถาบันของระบบพรรคการเมืองของไทยในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๕", หน้า ๘๘.

^๖ กำแหง ภริตานนท์, "หนทางอันคดเคี้ยวของรัฐบาลสามัคคี ๔ พรรค", ประชาธิปไตย (๒ พฤษภาคม ๒๕๑๕), หน้า ๕.

^๗ "ทางสองแพร่งของประชาธิปไตย", จุดวิสัย (๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕), หน้า ๑๕.

- กระทรวงการเกษตรที่เกี่ยวข้องที่เพิ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ หลังจากการเลือกตั้งและพรรคประชาธิปัตย์ได้มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง นายสมัคร สุนทรเวช ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งถือกันว่าเป็นกระทรวงที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในสายคาของนักการเมืองทั่วไป นายสมัครฯ มักจะเป็นตัวแทนในการแสดงบทบาทของกลุ่มนี้ในการต่อสู้กับกลุ่มของนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ และกลุ่มของนายสุรินทร์ มาศดิตถ์

๒. กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มนี้บางที่รู้จักกันในนาม "กลุ่มหนุ่ม" หรือ "กลุ่มปีกซ้าย" ของพรรค กลุ่มนี้จัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความคิดก้าวหน้าไปในทางเสรีนิยมมากกว่ากลุ่มแรก จึงมีความขัดแย้งกับกลุ่มแรกมาโดยตลอด ในกลุ่มนี้ยังสามารถแบ่งย่อยออกไปอีก ๒ กลุ่ม แต่ทั้ง ๒ กลุ่มนี้มีสมาชิกที่คาบเกี่ยวกันเป็นจำนวนมาก^๔ คือ กลุ่มของนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ซึ่งในเวลานั้นเป็นเลขาธิการพรรคอยู่ กลุ่มของนายคำรงฯ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกนักวิชาการ อย่างเช่น คร.เจริญ คันธวงศ์ คร.กมล สมวิเชียร คร.พิสิษฐ์ ภัคเกษม^๕ และอีกกลุ่มคือกลุ่มของนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ รองหัวหน้าพรรค กลุ่มก้าวหน้านี้มีบทบาทและมีอิทธิพลมากพอสมควรภายในพรรคเพราะบุคคลในกลุ่มนี้สามารถเข้าไปยึดกลไกในการบริหารงานภายในพรรคได้มากพอๆกับกลุ่มหัวเก่า และในบางครั้งยังสามารถโน้มน้าวให้หัวหน้าพรรคโอนอ่อนมาเข้าข้างกลุ่มของคนได้^๖

สมาชิกพรรคที่อยู่ในกลุ่มนี้มักจะเป็นคนในวัยหนุ่มวัยสาว และส่วนมากจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากต่างจังหวัด^๗ อาทิเช่น นายชวน หลีกภัย นายขุนทอง ภูผิว-

^๔ สุจิต บุญบงการ, "พรรคการเมืองกับการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะความเป็นสถาบันของระบบพรรคการเมืองของไทยในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๑๘", หน้า ๔๘.

^๕ "ทางสองแพร่งของประชาธิปัตย์" จุฬารัตน์ ๒ (๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๘), หน้า ๑๖.

^๖ กำแหง ภริคานนท์, "หนทางอันคดเคี้ยวของรัฐบาลสามัคคี ๔ พรรค", หน้า ๕.

^๗ นรมิตี เศรษฐบุตร, พรรคประชาธิปัตย์ : ความสำเร็จหรือความล้มเหลว

เกื่อน นายบัญญัติ บรรทัดฐาน นายวีระ มุสิกพงษ์ นางพรรณทิพา วัชรโรบล นายอำนาจ สุวรรณศิริ นายสัมพันธ์ ทองสมัคร เป็นต้น

ภายในกลุ่มก้าวหน้ากลุ่มของนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ก่อนข้างจะมีความเหนียวแน่นมากกว่ากลุ่มของนายคำรง สัททพิพัฒน์ ทั้งนี้เพราะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากจังหวัดภาคใต้เป็นฐานสนับสนุนทำให้กลุ่มนี้มีสมาชิกมากและมีความกลมเกลียวกัน บทบาทและอิทธิพลภายในพรรคของกลุ่มนายสุรินทร์ฯ จึงมีมากกว่ากลุ่มของนายคำรงฯ

บุคคลที่ได้รับการยอมรับในการเป็นหัวหน้ากลุ่มนี้ไ้แก่นัก นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ คือนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราชมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ และเคยเป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีมาแล้วเมื่อพรรคประชาธิปไตยไทยได้มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. ๒๕๑๘

เป็นที่ทราบกันดีว่าตัวนายสุรินทร์ฯ เองมีความต้องการที่จะก้าวไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมากกว่าตำแหน่งอื่น ก็จึงเห็นได้จากเมื่อมีการเรียกร้องให้หัวหน้าพรรคคือ มรว.เสนีย์ ปราโมช สละตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและเปลี่ยนให้สมาชิกพรรคผู้อื่นมาเป็นแทนในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘ นายสุรินทร์ฯ ก็ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์แสดงความต้องการของตนอย่างเปิดเผยว่า "ถ้าทางพรรคให้ผมเป็น ผมก็พร้อมที่จะเป็น และรับรองว่าผมสามารถเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยได้และเป็นไ้ก็ด้วย" ๑๒

๓. กลุ่มกลางๆ กลุ่มนี้ไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเด่นชัดนัก เป็นกลุ่มที่อยู่คั่นระหว่างสองกลุ่มแรก ทั้งนี้ในบางครั้ง บางปัญหาจึงเข้ากับกลุ่มแรกหรือกลุ่มที่สองได้ แต่ในบางครั้งก็เข้ากันไม่ได้ กลุ่มนี้จึงไม่มีแนวทางที่แน่นอนนักแต่มีแนวความคิดที่จะประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆภายในพรรค

สมาชิกพรรคที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกรุง-

๑๒ ก้าวาง ภริตานนท์, "หนทางอันคดเคี้ยวของรัฐบาลสามัคคี ๔ พรรค",

เทพา^{๑๓} เช่น นายพิชัย รัตตกุล นายอาคม สรสุชาติ นายสนอง จูจินกา นายชนะ รุ่ง-
แสง นายนิธิพัฒน์ ชาลีจันทร์ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่คือ นายไกรสร
คันทีพงษ์

ในกลุ่มนี้ถ้าดูถึงตัวผู้นำกลุ่มแล้วยังไม่มีแก่นชัคนัก แต่นายพิชัย รัตตกุล ก็พยายาม
ที่จะสร้างตัวเองให้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำของกลุ่มนี้ให้ได้ แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จนัก

การแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ อยู่ในพรรคประชาธิปัตย์ในช่วงนี้ยังมีการแบ่งอีกอย่าง
หนึ่งคือ การแบ่งความภูมิภาค เป็นกลุ่ม สส.อีสาน กลุ่ม สส.เหนือ และกลุ่ม สส.ใต้ แต่
การแบ่งกลุ่มในลักษณะนี้ไม่ค่อยได้มีผลกระทบต่อการเกิดความแตกแยกภายในพรรคประชาธิ-
ปัตย์เท่าใดนัก

สำหรับ มรว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคนั้น ในสภาพของการมีการ
แบ่งแยกเป็นกลุ่มต่างๆ อยู่ในพรรคนั้น มรว. เสนีย์ฯ อยู่ในฐานะที่เป็นคนกลางอยู่ท่าม
กลางความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ มากกว่าที่จะไปเข้าอยู่กับกลุ่มใด ทั้งนี้จึงดูเหมือนว่า
มรว. เสนีย์ฯ ไม่ได้มีอำนาจที่แท้จริงภายในพรรคแต่อย่างใด และดูเหมือนว่าอำนาจภายใน
พรรคกลับถูกแบ่งไปอยู่ตามกลุ่มต่างๆ กลุ่มต่างๆ จึงพยายามช่วงชิงที่จะเป็นผู้กุมอำนาจ
ภายในพรรคเพื่อที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่กลุ่มของตนได้มากที่สุด โดยเฉพาะระหว่าง
กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มหัวเก่า ทั้งนี้เคยมีกลุ่มก้าวหน้าเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบอยู่

เมื่อวิเคราะห์ถึงการเกิดการแบ่งแยกกันระหว่างสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ออก
เป็นกลุ่มย่อยๆ อยู่ในพรรคนั้น เราสามารถมองย้อนกลับไปถึงสภาพภายในพรรคประชาธิปัตย์
ในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้เป็นอย่างดี นั่นคือ การแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มนั้นเป็นผลมาจาก
ความพยายามที่จะขยายพรรคออกไปให้ใหญ่โตมากขึ้นในค่านจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ของพรรคประชาธิปัตย์ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๒

เพราะต้องการจะขยายพรรคให้มีสมาชิกมากขึ้นจึงทำให้พรรคประชาธิปัตย์มีการ

^{๑๓} สุจิต บุญบงการ, "พรรคการเมืองกับการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง :
ศึกษาเฉพาะคดีเป็นสถาบันของระบบพรรคการเมืองของไทยในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๑๘",
หน้า ๔๘.

ถึงเอาสมาชิกพรรครุ่นใหม่เข้ามาเป็นจำนวนมาก การที่มีสมาชิกพรรครุ่นใหม่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคกันเป็นจำนวนมากนั้นก็เนื่องมาจาก "ชื่อ" ของพรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นเสมือนเครื่องหมายทางการค้า (trade-mark) ในทางการเมืองที่ประชาชนคุ้นเคยและรู้จักกันดีอยู่แล้ว การเข้ามาเป็นสมาชิกของพรรคประชาธิปไตยเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งจึงย่อมจะได้เปรียบกว่าผู้สมัครในนามพรรคการเมืองใหม่ๆประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเนื่องจากพรรคประชาธิปไตยนั้นเคยมีบทบาทอยู่ในฐานะพรรคฝ่ายค้านมาก่อนจึงทำให้เป็นที่สนใจของประชาชนที่มีความคิดต่อต้านเผด็จการทหารที่กำลังมีอำนาจอยู่ ทั้งนี้จึงทำให้ลักษณะของสมาชิกพรรคประชาธิปไตยมีการแปรเปลี่ยนไปจากลักษณะของนักอนุรักษนิยมไปเป็นลักษณะของนักเสรีนิยม ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความขัดกันขึ้นมาภายในพรรคประชาธิปไตยระหว่างกลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรคเก่าแก่กับกลุ่มเสรีนิยมซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรครุ่นใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระทั่งทำให้สมาชิกพรรคเก่าจำนวนหนึ่งต้องแยกตัวออกไปจากพรรคประชาธิปไตยในที่สุด

แม้ว่าจะมีการแยกตัวออกไปจากพรรคของสมาชิกพรรคเก่าที่มีแนวทางอนุรักษนิยมจำนวนหนึ่งแล้วก็ตามแต่ก็ยังมีสมาชิกพรรคในแนวทางอนุรักษนิยมเหลืออยู่ภายในพรรคหลายคน กลุ่มของสมาชิกพรรคในแนวทางอนุรักษนิยมจึงปรากฏขึ้นมาอีก ในเวลาเดียวกับที่สมาชิกพรรคใหม่ที่มีหัวก้าวหน้าไปในแนวทางเสรีนิยมก็ได้มีการรวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อช่วงชิงการเป็นผู้นำพรรคกับกลุ่มอนุรักษนิยม ทั้งนี้การแบ่งกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตยในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีลักษณะการแบ่งกลุ่มที่อยู่ในเชิงอุดมการณ์หรือแนวความคิดอยู่บ้าง และเมื่อผสมผสานกับความแตกต่างกันในผลประโยชน์และตัวบุคคลของสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำแต่ละคนการแบ่งเป็นกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปไตยจึงแสดงออกมาในลักษณะที่ไ้กล่าวมาแล้วนั่นเอง

๒. การแบ่งกลุ่มภายในพรรคกิจสังคม (๒๕๒๒-๒๕๒๕)

พรรคกิจสังคมเป็นพรรคการเมืองที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วภายในช่วงเวลาไม่ถึง ๑๐ ปีเท่านั้น พรรคกิจสังคมสามารถขยายจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค

จากที่เคยมีเพียง ๑๘ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มาเป็นถึง ๑๐๑ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖
บทบาทในทางการเมืองของพรรคกิจสังคมจึงมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

เมื่อพิจารณาถึงความเจริญเติบโตของพรรคกิจสังคมนั้นส่วนหนึ่งเกิดมาจาก
ความสามารถของพรรคในการดึงเอาผู้นำทางเศรษฐกิจและผู้นำในท้องถิ่นเข้ามาสมัคร
รับเลือกตั้งในนามพรรคได้ เช่น นายทอง ศิริบริหารพงษ์ นายโพธิ์โรจน์ ไชยพร นายเจีย
ก๊กมล เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากความสามารถของพรรคในการดึงเอาอดีตนักการ-
เมืองเก่าๆให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกพรรคได้ เช่น นายณรงค์ วงศ์วรรณ นายสวัสดิ์ คำ
ประกอบ ร.ศ.อ. สุวัจน์ โอสถานุเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะมีลูกน้องอยู่ใน
ความอุปถัมภ์ไม่น้อย เมื่อลูกพี่ย้ายไปเข้าพรรคกิจสังคมก็ทำให้มีลูกน้องย้ายตามเข้ามาด้วย
จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของพรรคกิจสังคมจึงเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

แต่อย่างไรก็ตาม การเข้ามาร่วมกันเป็นสมาชิกพรรคกิจสังคมนั้นโดยพฤตินัย
แล้วมิใช่เป็นเพราะอุดมการณ์ทางการเมืองแต่อย่างใด หากแต่เป็นผลประโยชน์ในทาง
เศรษฐกิจและในทางการเมืองมากกว่าที่ทำให้พรรคกิจสังคมสามารถขยายตัวเองออกไป
ได้ในจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพราะ "ชื่อ" ของพรรค และ "บารมี"
ของหัวหน้าพรรคกิจสังคมคือ มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ก่อให้เกิด "โอกาสที่จะได้รับชัย
ชนะในการเลือกตั้ง" และทำให้ "โอกาสในการได้เข้าร่วมรัฐบาล" ของพรรคกิจสังคม
มีอยู่สูงนั่นเองที่ช่วยให้พรรคกิจสังคมสามารถดึงเอาคนจากหลายๆแนวทางเข้ามาอยู่ร่วม
กันได้เป็นจำนวนมาก ภาพพจน์ของพรรคกิจสังคมจึงออกมาในลักษณะของ "พรรคนักธุรกิจ
การเมือง" เสียเป็นส่วนใหญ่

และสำหรับพรรคการเมืองใดๆก็ตามที่มีการรวมตัวกันอยู่ได้เพราะผลประโยชน์
มากกว่าจะรวมกันอยู่ได้เพราะอุดมการณ์ทางการเมือง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ
พรรคจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการประสานประโยชน์ ความสามารถในการประนีประ-
นอมผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกที่เป็นชนชั้นนำอยู่ภายในพรรคซึ่งมักจะมีการแบ่งแยกกัน
เป็นกลุ่มย่อยๆอยู่ภายในพรรคเดียวกัน

ภายในพรรคกิจสังคมช่วงก่อนที่จะมีการแตกแยกของสมาชิกออกไปจากพรรค เป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ นั้นก็ไ้มีการแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มย่อยๆอยู่ภายในพรรคมากมาย และค่อนข้างจะหลากหลาย จนกระทั่งไม่แน่นอนเท่าไรนัก แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่ากลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมจะมีลักษณะ เป็นกลุ่มที่เกิดจากการแบ่งแยกกันของผู้นำภายในพรรคเป็นส่วนมาก

กลุ่มย่อยที่มีอยู่ภายในพรรคกิจสังคมเมื่อแบ่งแยกตามลักษณะของผู้นำกลุ่ม และความเกี่ยวพันในความขัดแย้งภายในพรรคแล้วนั้นก็มีกลุ่มที่สำคัญๆ ดังนี้คือ

๑. กลุ่มนายพงศ์ สารสิน เป็นกลุ่มที่มีฐานทางการเงินหนาแน่นและมีบทบาทอิทธิพลภายในพรรคเป็นอย่างมากโดยอาศัยความเป็นนายทุนใหญ่ให้แก่พรรคมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อตั้งพรรคมาของ นายพงศ์ สารสิน แกนนำของกลุ่มคือ นายพงศ์ สารสิน นั้นเป็นนักธุรกิจที่มีกิจการหลายอย่าง เข้ามาร่วมกับพรรคกิจสังคมตั้งแต่ต้น แต่ไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งเลยสักครั้ง บทบาทของนายพงศ์ฯ ต่อพรรคกิจสังคมคือ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่พรรค และมักกระแสดงบพมาอยู่ใน "หลังฉาก" มากกว่าที่จะออกมาแสดงบทบาททางการเมืองเองโดยตรง ภาพพจน์ของนายพงศ์ฯ จึงเป็นภาพพจน์ของ "นักธุรกิจการเมือง" อย่างเต็มที่

การเข้าร่วมกับพรรคกิจสังคมของนายพงศ์ฯ นั้นก็เพื่ออาศัยพรรคกิจสังคมเป็นเครื่องมือหรือตัวแทนของตนในทางการเมืองในการช่วยเหลือสนับสนุนธุรกิจการค้าของตนมากกว่าอย่างอื่น ตัวนายพงศ์ฯ นั้นเคยเป็นรองหัวหน้าพรรคกิจสังคม และเป็นเลขาธิการพรรคอยู่ในช่วงที่มีความแตกแยกเกิดขึ้นมาภายในพรรคกิจสังคม

๒. กลุ่มนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นกลุ่มที่เป็นความร่วมมือกันของสมาชิกพรรคกิจสังคมที่สนับสนุนนายบุญชู โรจนเสถียร อดีตเลขาธิการพรรคคนแรกที่ต้องออกจากพรรคไปเมื่อเกิดการเผชิญหน้ากับกลุ่มของนายพงศ์ สารสิน ในการตัดสินใจเข้าร่วมรัฐบาลเปรม ๓ แต่ก็ยังมีสมาชิกพรรคที่สนับสนุนนายบุญชูฯ อยู่ และพยายามที่จะดึงเอานายบุญชูฯ ให้กลับเข้ามามีบทบาทในพรรคอีกครั้งหนึ่ง สมาชิกในกลุ่มนี้ได้แก่ นายจรัส พัวช่วย นายทรงค สังเกตทอง นายสันต์ อรุโณทัย และนายสุทัศน์ ศรีรัตนพันธุ์ เป็นต้น

๓. กลุ่มนายบุญเที่ยง ทองสวัสดิ์ เป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยมีบทบาทในความขัดแย้งภายในพรรคมากนัก แต่มีบทบาทสำคัญในการนำสมาชิกพรรคฝ่ายนิยมคิของพรรคในการลงมติพระราชกำหนดเกี่ยวกับการเงิน ๕ ฉบับ

ตัวนายบุญเที่ยง ทองสวัสดิ์ นั้นเป็นนักการเมืองอาวุโสที่มีประสบการณ์และมีความชำนาญในทางการเมืองมากจึงมีสมาชิกพรรคบางส่วนสนับสนุนอยู่ เช่น นายพินิจ จันทรสุรินทร์ นายสมาน ชุมภูเทพ และนายเชวง วงศ์ใหญ่ เป็นต้น

๔. กลุ่มนายโกศล ไกรฤกษ์ เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคเป็นอย่างมาก แกนนำของกลุ่มคือ นายโกศล ไกรฤกษ์ ซึ่งเคยเป็นเลขาธิการพรรคมาก่อน และแต่เดิมก็ร่วมอยู่ในกลุ่มเกี่ยวกับนายพงศ์ สารสิน มาก่อน แต่ภายหลังก็แตกแยกกัน สมาชิกภายในกลุ่มนี้ที่เด่นชัดก็มี นายมานะ แพรสภูล และนายธีระพันธ์ เพ็ชรสุวรรณ เป็นต้น

๕. กลุ่มนายณรงค์ วงศ์วรรณ นายณรงค์ วงศ์วรรณ นั้นเข้ามาพร้อมกับพรรคกิจสังคมในช่วงหลังจากที่การเลือกตั้งปี ๒๕๒๖ ผ่านพ้นไปแล้ว นายณรงค์ เป็นนักธุรกิจคนสำคัญและมีอิทธิพลมากในเขตจังหวัดทางภาคเหนือจึงทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของนายณรงค์ การเข้ามาร่วมกับพรรคกิจสังคมของนายณรงค์นั้นก็เนื่องจากการหามาตามจากนายบุญชู โรจนเสถียร ซึ่งในขณะนั้นเป็นรองหัวหน้าพรรคกิจสังคมอยู่ และโดยการที่มีจำนวน สส. อยู่ในกลุ่มผู้รับการอุปถัมภ์จากนายณรงค์มากพอควร จึงทำให้นายณรงค์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งที่เพิ่งจะเข้ามาร่วมกับพรรคกิจสังคม

๖. กลุ่มสมาชิกพรรคภาคอีสาน จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคกิจสังคมที่มาจากจังหวัดทางภาคอีสานนั้นมีมากกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง คือ มี ๔๓ คนจาก ๑๐๑ คน บทบาทของกลุ่ม สส. ภาคอีสานจึงมีมากที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามภายในกลุ่ม สส. ภาคอีสานนี้ยังสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น ๓ สายใหญ่ๆด้วยกันคือ

๖.๑ สายนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์

นั้นเป็นพ่อค้าที่มีอิทธิพลมากในจังหวัดภาคอีสานจึงทำให้สามารถให้ความอุปถัมภ์สมาชิกพรรค
ได้เป็นจำนวนมากพอสมควร โดยเฉพาะ สส.จากภาคอีสานตอนใต้^{๑๘} ทั่วนายไชยศิริ
นั้นเคยอยู่กับพรรคกิจสังคมมาก่อน แต่ได้แยกตัวออกไปจากพรรคกิจสังคมไปตั้งพรรคประ-
ชาราษฎร์ขึ้นมารวมกับ ร.ท.อ.สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ เนื่องจากความไม่พอใจที่ไม่ได้
รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมในคณะรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในปี ๒๕๒๓ แต่
ภายหลังจึงกลับเข้าร่วมกับพรรคกิจสังคมใหม่และได้เป็นรองหัวหน้าพรรคด้วย

๖.๒ สายนายทอง ศิริปริชาพงษ์ นายทอง ศิริปริชาพงษ์ เป็นนักการเมืองหน้า
ใหม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและมีอิทธิพลในภาคอีสานมากพอๆกับนายไชยศิริ เรื่องกาญจน-
เศรษฐกิจ จึงมีสมาชิกพรรคที่อยู่ในความอุปถัมภ์ไม่น้อยเช่นกัน

๖.๓ สาย ร.ท.อ.สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ ร.ท.อ.สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์
เป็นนักธุรกิจที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอีกคนหนึ่ง แต่เดิมเคยอยู่ในพรรคประชาธิปัตย์ แต่ภาย
หลังปี ๒๕๑๕ ก็ออกมาตั้งกลุ่ม "ราชพฤกษ์" และได้เข้าไปร่วมกับพรรคประชาราษฎร์
ของนายไชยศิริ เรื่องกาญจนเศรษฐกิจ ก่อนที่จะมาเข้าพรรคกิจสังคม ร.ท.อ.สุรัตนา
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดขอนแก่น และเป็นนายทุนคนหนึ่งของพรรคจึงทำ
ให้มีอิทธิพลต่อสมาชิกพรรคจากภาคอีสานจำนวนหนึ่ง

นอกจากกลุ่มในพรรคกิจสังคมเหล่านี้แล้วยังมีกลุ่มอื่นๆอีก เช่น กลุ่มนายบรม
คันเดียร ซึ่งควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจากภาคใต้ไว้ กลุ่มของ พ.ท.ท.
บุญเลิศ เลิศปริชา กลุ่มของนายประยุทธ์ ศิริพาณิชย์ แต่กลุ่มเหล่านี้ไม่ค่อยมีบทบาทและ
ซัดเจนนมากนัก

เมื่อพิจารณาถึงการแบ่งกลุ่มภายในพรรคกิจสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวนี้แล้ว
จะเห็นได้ว่าเป็นการแบ่งแยกที่ซับซ้อน ซัดความซัดเจนน การเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

^{๑๘} ทั่วศักดิ์ พันธุ์สระ, "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษา
กรณีพรรคกิจสังคม", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๐๒.

ยังไม่แน่นอนนัก สภาพของพรรคกิจสังคมจึงอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า "ยุ่งเหยิง" กลุ่มแต่ละกลุ่มในบางประเด็นปัญหาที่อาจจะรวมกลุ่มกันได้หากว่ามีผลประโยชน์ร่วมกัน ขณะเดียวกันในบางประเด็นปัญหาที่อาจจะไปร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันได้ เช่นเดียวกัน เพราะการประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มนี้เท่ากับเป็นการเพิ่มพลังและอำนาจในการต่อรองให้กับกลุ่มแต่ละกลุ่มมากขึ้น ซึ่งย่อมจะหมายความว่าโอกาสที่จะได้รับผลสำเร็จมีมากขึ้น

และสำหรับหัวหน้าพรรคกิจสังคมคือ มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในสภาพของการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มภายในพรรคนี้จึงมีสภาพเป็นเหมือนกับ "นักประสานประโยชน์" ระหว่างกลุ่มต่างๆภายในพรรค แม้ว่าในบางครั้งจะมีความโน้มเอียงเข้าข้างกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งบ้างก็ตามที

เมื่อวิเคราะห์ถึงการเกิดการแบ่งแยกขึ้นมาเป็นกลุ่มย่อยๆภายในพรรคกิจสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ เราจะพบว่าแค่เดิมพรรคกิจสังคมเป็นพรรคที่เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีแนวทางอุดมการณ์เป็นแนวเดียวกัน ในระยะแรกขนาดและจำนวนที่นั่งของพรรคจึงไม่มากและใหญ่โตนัก แต่เมื่อพรรคกิจสังคมประสบความสำเร็จในทางการเมืองสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ และได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้นจึงทำให้มีนักการเมืองและนักธุรกิจที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้จากการเข้าร่วมกับพรรคกิจสังคมไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการได้รับการเลือกตั้ง หรือการได้เข้าร่วมเป็นคณะรัฐบาลมาเข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรคมากขึ้น การขยายตัวของพรรคกิจสังคมจึงเกิดขึ้นแค่ในการขยายตัวของพรรคกิจสังคมนั้นเป็นเพียงการขยายตัวเพียงด้านเดียวคือ การมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสมาชิกพรรคมากขึ้นโดยมิได้มีการขยายฐานทางการเมือง อุดมการณ์และความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกพรรคกิจสังคมจึงได้ถูกทำลายไป เพราะสมาชิกพรรคที่เข้ามาในระยะหลังยังมีรัศมีความจริงรักภักดีต่อพรรคอย่างแท้จริงเท่าใดนัก และหลายคนก็เป็นผู้ที่มีทรัพยากรทางการเมืองสูง และบางคนก็มีอิทธิพลและฐานะทางเศรษฐกิจจึงมีน้ำหนักต่อการต่อรองผลประโยชน์ภายในพรรคจึงทำให้สามารถแสวงหาลูกน้องเข้ามาอยู่ภายใต้การนำของตนได้ จึงทำให้มีการแบ่งกันเป็นกลุ่มขึ้นมาอยู่ภายในพรรคเพื่อเป็นฐานแห่งการต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกันดังที่เห็นอยู่ภายในพรรคกิจสังคม

๓. การแบ่งกลุ่มภายในพรรคชาติไทย (๒๕๒๖-๒๕๒๘)

พรรคชาติไทยก็เช่นเดียวกับพรรคกิจสังคมที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาไม่ถึง ๑๐ ปี พรรคชาติไทยสามารถขยายจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไปได้หลายเท่าจากที่เคยมีเพียง ๒๔ คน เมื่อแรกตั้งพรรคในปี ๒๕๑๔ มาเป็น ๑๐๔ คน ในปี ๒๕๒๖ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในการเจริญเติบโตของพรรคชาติไทยนั้นก็เป็นที่ไปในแนวทางเดียวกับพรรคกิจสังคมคือ เป็นการเติบโตแต่ในจำนวนที่นั่งของพรรคในสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น มิได้มีการขยายรากฐานของพรรคออกไปแต่อย่างใด

วิธีการสร้างความเจริญเติบโตของพรรคชาติไทยก็เช่นเดียวกับพรรคการเมืองไทยทั้งหลายคือ เน้นการดึงเอาตัวนักการเมืองเก่าๆ นักธุรกิจ ผู้นำท้องถิ่นเข้ามาเป็นสมาชิกพรรค ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนั่นคือเมื่อผลการเลือกตั้งปี ๒๕๒๖ ปรากฏออกมาโดยสุทธิแล้วมีผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งในนามของพรรคชาติไทยเพียง ๙๓ คนเท่านั้น แต่ภายหลังสามารถดึงเอาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคอื่นๆ เข้ามาร่วมได้ถึง ๓๕ คน โดยมาจากพรรคประชาธิปไตย ๔ คน พรรคสยามประชาธิปไตย ๑๙ คน สส.ไม่สังกัดพรรค ๑๓ คน และย้ายมาจากพรรคกิจสังคม ๑ คน แต่สิ่งที่รุ่งโรจน์และชักนำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคอื่นมารวมกับพรรคชาติไทยนั้นมีโชคลุคมการณ์ หากเป็นเพราะข้อตกลงในการจัดตั้งรัฐบาลของพรรคชาติไทยและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้ สส. ท้องสังกัดพรรคการเมืองมากกว่า ดังนั้นเมื่อพรรคชาติไทยไม่มีโอกาสจะจัดตั้งรัฐบาลได้ ความต้องการ ความแตกแยกภายในพรรคจึงปรากฏขึ้นมา และเกิดการแบ่งเป็นกลุ่มขึ้นมาภายในพรรคชาติไทย

การแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มย่อยๆ อยู่ภายในพรรคชาติไทยในช่วงเวลาที่เกิดความแตกแยกนี้เราอาจแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกันคือ

๑. กลุ่มผู้นำหัวเก่า เป็นกลุ่มที่มีความต้องการจะให้พรรคชาติไทยหาโอกาสเข้าไปร่วมเป็นรัฐบาล และพยายามประนีประนอมกับทางกองทัพและผู้นำของรัฐบาลคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เพื่อสร้างโอกาสให้ได้เข้าร่วมรัฐบาล และไม่พยายามจะทำหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริงเท่าไรนัก สมาชิกพรรคชาติไทยที่อยู่

ในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยผู้บริหารพรรคในระดับสูงและมักเป็นผู้ที่มีอาวุโส^{๑๕} ภายในกลุ่มผู้นำหัวเก่านี้อาจยังสามารถแยกย่อยออกได้เป็นอีก ๒ สายคือ สายของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รองหัวหน้าพรรค ซึ่งมีคนอยู่ในกลุ่มประมาณ ๑๐ คน^{๑๖} และสายของนายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรค ซึ่งมีคนอยู่ในกลุ่มประมาณ ๒๐ คน^{๑๗} แต่โดยส่วนใหญ่แล้วทั้ง ๒ สายนี้สามารถประสานประโยชน์กันได้เป็นอย่างดี กลุ่มผู้นำหัวเก่านี้อาจเรียกกันอีกอย่างว่า "กลุ่มแซยิก" กลุ่มนี้มักมีความซัดแย้งกับกลุ่มหนุ่มในการดำเนินการทางการเมืองเป็นประจำ

อันตัวผู้นำของกลุ่มหัวเก่านี้อาจมีอยู่ ๒ คนที่สำคัญ คือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ และนายบรรหาร ศิลปอาชา สำหรับตัวพลตรีชาติชายานั้นเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทยมาตั้งแต่แรกในปี ๒๕๑๔ เลย และเคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคมาก่อน ก่อนหน้านั้นพลตรีชาติชาย ก็มีความแนบแน่นกับพลตรีประมาณ อภิเรณู หัวหน้าพรรคเป็นอย่างดี แต่ต่อมาภายหลังจากที่พรรคชาติไทยไม่ได้เป็นรัฐบาลในช่วงหลังการเลือกตั้งปี ๒๕๒๒ แล้วพลตรีชาติชาย ก็เริ่มมีความซัดแย้งกับพลตรีประมาณ เพราะพลตรีประมาณ มีแนวโน้มที่จะนำพรรคให้มึบมบาทไปในแนวทางเดียวกับกลุ่มหนุ่มซึ่งเป็นคนละแนวทางกับกลุ่มผู้นำหัวเก่า

พลตรีชาติชาย นั้นนับว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอยู่ในพรรคเป็นอย่างมาก เทียบเท่าหรืออาจจะมากกว่าพลตรีประมาณ ด้วยซ้ำ ดังนั้นภายในกลุ่มของพลตรีชาติชาย จึงมีความพยายามที่จะผลักดันให้พลตรีชาติชาย ขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคแทนพลตรีประมาณ เพื่อจะได้นำพรรคให้มึบมบาทไปในแนวทางเดียวกับที่กลุ่มต้องการ

^{๑๕} "ชาติไทยไล้รัฐบาลทั้งที่ตัวเองอ่อนแอ", สู่อานาคค ๕ (๕-๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๔): ๑๕.

^{๑๖} "อนาคคของพรรคชาติไทย เส้นทางที่ยังรอกคอย", มติชนสุดสัปดาห์ ๔ (๖ ตุลาคม ๒๕๒๔): ๑๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

และสำหรับคณายนายบรรหาร ศิลปอาชา นั้นเป็นเลขาธิการพรรค และเป็นนายทุน
ท้องถิ่นที่ก้าวเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อสมาชิกพรรคเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นนายทุน
ใหญ่ของพรรคชาติไทยคนหนึ่งจึงสามารถดึงเอาสมาชิกพรรคจำนวนหนึ่งให้เข้ามาเป็นฐาน
ให้กับคนได้

๒. กลุ่มหนุ่ม เป็นกลุ่มของสมาชิกพรรคชาติไทยรุ่นใหม่ ๆ ที่มีแนวโน้มในการ
ดำเนินการทางการเมืองตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้นำหัวเก่า เพราะกลุ่มนี้ไม่ต้องการ
จะให้พรรคเข้าร่วมเป็นรัฐบาล แต่ต้องการจะพัฒนาคุณภาพของพรรคให้สามารถทำหน้าที่
ของพรรคฝ่ายค้านได้อย่างดีที่สุดเพื่อลดภาพพจน์ของพรรคในสายตาของสาธารณชนที่ว่า
พรรคฝ่ายค้านไม่เป็นมั่งแต่จะเข้าร่วมเป็นรัฐบาล เป้าหมายในการดำเนินการของกลุ่มนี้
จึงไม่พยายามจะประนีประนอมกับสถาบันทหารและรัฐบาล

สมาชิกพรรคที่ร่วมอยู่ในกลุ่มนี้มีชื่อเฉพาะคนในวัยหนุ่มเท่านั้น แต่ยังมีสมาชิก
พรรคในระดับสูงบางคนที่มีแนวทางการเมืองเหมือนกันรวมอยู่ด้วย สมาชิกพรรคที่อยู่ในกลุ่ม
หนุ่มที่สำคัญและมีบทบาทมากได้แก่ นายปองพล อติเรกสาร นายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ รศท.
เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ นายประจวบ ไชยสาส์น เป็นต้น นอกจากนี้ทางพรรคประมาณ อติ-
เรกสาร หัวหน้าพรรคก็ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มนี้อยู่ด้วยจนถึงได้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหนุ่ม
ไปด้วย กลุ่มหนุ่มนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า "กลุ่มยังเติร์ก"

อย่างไรก็ตามฐานะภายในพรรคของกลุ่มนี้เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้นำหัวเก่า
แล้วกลุ่มนี้ค่อนข้างจะมีอิทธิพลต่อพรรคน้อยกว่ากลุ่มผู้นำหัวเก่า ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้นำหัว--
เก่ามีปัจจัยและทรัพยากรทางการเมืองที่เหนือกว่ากลุ่มนี้มาก แต่ในสายตาของบุคคลภายใน
นอกพรรคกลุ่มนี้กลับได้รับความนิยมมากกว่ากลุ่มผู้นำหัวเก่า เพราะได้ทำหน้าที่ของพรรค
ฝ่ายค้านอย่างแท้จริงมีคึกกับกลุ่มผู้นำหัวเก่าที่มุ่งแต่จะหาทางเข้าร่วมรัฐบาลโดยไม่สนใจ
หน้าที่ของพรรคฝ่ายค้าน

กลุ่มหนุ่มนี้มิได้มีความขัดแย้งแค่เฉพาะกับกลุ่มผู้นำหัวเก่าเท่านั้น แต่ยังมี ความ
ขัดแย้งกับกลุ่มสยามประชาธิปไตยของพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ อีกด้วย

๓. กลุ่มสยามประชาธิปไตย เป็นกลุ่มที่มีการแยกตัวออกจากกลุ่มอื่นๆอย่างเด่นชัด และมีการดำเนินการทางการเมืองเป็นของตัวเองไม่ค่อยจะขึ้นกับพรรคชาติไทยเท่าใดนัก เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็น สส. ที่ร่วมสังกัดอยู่ในพรรคสยามประชาธิปไตยมาก่อนในการเลือกตั้งเมื่อปี ๒๕๒๖ แต่ได้เข้าร่วมกับพรรคชาติไทยในภายหลังโดยมีเหตุผลเพียงเพื่อจะทำให้พรรคชาติไทยกลายเป็นพรรคการเมืองที่มีเสียงมากที่สุดในสภาผู้แทนราษฎรและจะได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาซึ่งจะทำให้สมาชิกจากพรรคสยามประชาธิปไตยได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลด้วย

หัวหน้าของกลุ่มนี้ได้แก่ พันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตยมาก่อน ตัวพันเอกพลานี้ในอดีตเคยเป็นนายทหารคนสนิทของพลเอกถนอม สี่วะรา อดีตผู้บัญชาการทหารบกมาก่อน และยังเป็นนักธุรกิจอีกด้วยจึงทำให้มีฐานะและบารมีที่จะให้ความอุปถัมภ์แก่ สส. จำนวนหนึ่งไว้ได้ กลุ่มสยามประชาธิปไตยนี้มีความซึกแย้งอยู่กับกลุ่มหนุ่มเป็นส่วนใหญ่

นอกจาก ๓ กลุ่มนี้แล้ว ภายในพรรคชาติไทยยังมีกลุ่มอื่นๆอีกแต่ไม่มีบทบาทในความซึกแย้งมากนักและมักจะเป็นกลุ่มที่ขึ้นอยู่กับสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำอยู่ในพรรค เช่น กลุ่มนายวัฒนา อิศว์เทม กลุ่มนายทวิช กลิ่นประทุม อดีตหัวหน้าพรรคธรรมสังคม กลุ่มนายทวี ไกรคุปต์ อดีตหัวหน้าพรรคประชาไทย เป็นต้น

เมื่อทำการวิเคราะห์ถึงการแบ่งเป็นกลุ่มอยู่ภายในพรรคชาติไทยในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ก็จะพบว่าการที่พรรคชาติไทยมุ่งจะขยายจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรโดยใช้วิธีดึงเอานักการเมืองเก่าหรือดึงเอาพรรคการเมืองอื่นๆมาร่วมเข้าอยู่ในพรรคโดยมี "โอกาสในการเป็นรัฐบาล" เป็นสิ่งจูงใจโดยมิได้มีอุดมการณ์ในทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับค้วนั้นได้ทำลายคุณลักษณะดั้งเดิมของพรรคชาติไทยที่มีความเป็นปึกแผ่นและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูงอันเนื่องมาจากการเป็นพรรคที่อยู่กันในระบบ "เครือญาติ" ลงไปกลายเป็นพรรคที่เป็นที่รวมของนักการเมืองที่มุ่งแต่จะแสวงหาผลประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นรัฐบาล ความจงรักภักดีและความผูกพันของสมาชิกต่อพรรคจึงมีน้อยมาก ดังนั้น

เมื่อ "โอกาสในการเป็นรัฐบาล" ของพรรคชาติไทยถูกปิดกั้นไปก็ย่อมจะทำให้สมาชิกพรรคเกิดการเสียประโยชน์ไปด้วย ซึ่งในการเสียผลประโยชน์นี้หากว่าสมาชิกพรรคยอมรับร่วมกันก็จะไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นมา แต่ในพรรคชาติไทยกลับมิได้เป็นเช่นนั้น มีสมาชิกพรรคจำนวนหนึ่งไม่ยอมรับในการเสียผลประโยชน์จากการไม่ได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาล และพยายามจะดำเนินการทางการเมืองทุกวิถีทางเพื่อให้พรรคชาติไทยได้กลับมามีโอกาสในการเข้าร่วมเป็นรัฐบาล ในขณะที่สมาชิกพรรคอีกจำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วยจึงมีการแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มขึ้นมา และกลุ่มแต่ละกลุ่มก็พยายามจะผลักดันแนวทางที่ตัวเองเห็นว่า จะได้ประโยชน์สำหรับกลุ่มตนมากที่สุดให้เป็นแนวทางของพรรคจึงก่อให้เกิดการขัดแย้งระหว่างกลุ่มขึ้นมา

๔. เปรียบเทียบและสรุป

จากการวิเคราะห์ถึงสภาพของการแบ่งแยกกันเป็นกลุ่มย่อยๆ อยู่ในพรรคในช่วงที่มีความแตกแยกขึ้นมาภายในพรรคการเมืองทั้งสามนี้ได้ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สภาพภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคในช่วงที่มีความแตกแยกขึ้นมาจะอยู่ในสภาพที่สมาชิกพรรคเกิดการแบ่งแยกกันเป็นฝักเป็นฝ่าย หรือเป็นกลุ่มย่อยๆ แยกกันอยู่ภายในพรรคทุกพรรค ซึ่งจากข้อเท็จจริงที่พบนี้ได้แสดงให้เห็นถึงนัยสำคัญประการหนึ่งว่า การมีกลุ่มย่อยๆ อยู่ในพรรคการเมืองนั้นเป็นสภาพที่เอื้ออำนวยและชักนำไปให้พรรคการเมืองเกิดความแตกแยกขึ้นมาได้ง่าย ทั้งนี้ก็เพราะว่ากลุ่มภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคมักจะเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะในค่านิยมผลประโยชน์ โอกาสที่จะเกิดความขัดกันผลประโยชน์หรือมีความขัดแย้งกันในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มจึงมีมาก และเมื่อเปรียบเทียบถึงลักษณะของกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองทั้งสามในขณะนี้แล้วเราจะพบว่ากลุ่มย่อยที่ปรากฏอยู่ในพรรคการเมืองทั้งสามนี้จะมีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันอยู่หลายประการคือ

๑. ลักษณะการแบ่งกลุ่มภายในพรรค

ในพรรคประชาธิปัตย์นั้นกลุ่มย่อยที่ปรากฏอยู่ในพรรคและเป็นกลุ่มที่เป็นต้นเหตุแห่งความแตกแยกภายในพรรคนั้นมีลักษณะเป็นกลุ่มที่มาจาก การแบ่งแยกกันความ

ความคิดพื้นฐานอยู่บ้าง แม้ว่าในทางพฤติกรรมแล้วแนวความคิดของแต่ละกลุ่มมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มน้อยมาก (ซึ่งในประเด็นนี้จะไต่ถ่าวถึงในบทต่อไป) การแบ่งกลุ่มนั้นเป็นการแบ่งแยกกันระหว่างกลุ่มคนหนุ่มที่มีความคิดค่อนข้างไปในทางเสรีนิยม เป็นกลุ่มก้าวหน้า กับกลุ่มคนที่มีความคิดค่อนข้างไปในทางอนุรักษนิยม และกลุ่มทั้งสองนี้ต่างก็ดำรงอยู่กับคนละชั่วของพรรค กลุ่มก้าวหน้านั้นเป็นเสมือนปีกซ้ายของพรรค และอีกกลุ่มคือกลุ่มหัวเก่าเป็นเสมือนปีกขวาของพรรค ทั้งนี้โดยมีกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เข้าข้างไหนขวางอยู่ตรงกลางเป็นกลุ่มที่เรียกว่า "กลุ่มกลางๆ" ซึ่งลักษณะเช่นนี้มีมาตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้งปี ๒๕๑๕ แล้ว

ลักษณะการแบ่งกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตยนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับการแบ่งกลุ่มภายในพรรคกิจสังคมนั้นค่อนข้างจะมีความแตกต่างกัน เพราะในพรรคกิจสังคมนั้นการแบ่งกลุ่มมาจากการแบ่งแยกกันตามชนชั้นนำของพรรค พื้นฐานที่มาของกลุ่มจึงมิได้เกี่ยวข้องกับ ความแตกต่างกันทางความคิดเท่าใดนัก หากแต่เป็นการเกาะกลุ่มของสมาชิกพรรคอยู่กับชนชั้นนำคนใดคนหนึ่งของพรรคมากกว่า กลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมจึงมีการแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มต่างๆมากมายเป็นกลุ่มนายหงส์ สารสิน, กลุ่มนายบุญชู โรจนเสถียร, กลุ่มนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์, กลุ่มนายโกศล ไกรฤกษ์, กลุ่มนายณรงค์ วงศ์วรรณ, กลุ่มนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์, กลุ่มนายทอง ศิริปรีชาพงษ์ และกลุ่ม ร.ท.อ. สุรกัน โอสถานุเคราะห์

สำหรับในกรณีของพรรคชาติไทยเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองทั้งสองนั้นจะพบว่า มีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างลักษณะการแบ่งกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตยและพรรคกิจสังคม กล่าวคือที่มาของการแบ่งกลุ่มนั้นมาจากความแตกต่างกันในทางความคิดบางประการระหว่างผู้นำหัวเก่าที่คัดค้านการจะให้พรรคหาวิถีทางในการได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลกับสมาชิกหนุ่มของพรรคที่ต้องการให้พรรคทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการแตกกันเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มผู้นำหัวเก่าและกลุ่มหนุ่ม ทั้งนี้โดยมีอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มสยามประชาธิปไตยเป็นกลุ่มอิสระไม่ขึ้นกับใคร เพราะมาจากการยุบพรรคสยามประชาธิปไตยมาเข้ากับพรรคชาติไทย ลักษณะการแบ่งกลุ่มเช่นนี้จึงดูเหมือนกับกรณีของพรรคประ-

ชาธิปไตยอยู่มาก อย่างไรก็ตามก็ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่เพราะการแบ่งแยกทางความคิดของพรรคชาติไทยนั้นมาเกิดในช่วงหลังการเลือกตั้งในปี ๒๕๒๖ ในขณะที่ของพรรคประชาธิปไตยนั้นมาตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้งแล้ว ส่วนในคำที่คล้ายคลึงกับพรรคกิจสังคมนั้นก็คือภายในกลุ่มผู้นำหัวเก่าและกลุ่มสยามประชาธิปไตยนั้นก็มีลักษณะเป็นการเกาะกลุ่มกันของสมาชิกพรรคอยู่กับชนชั้นนำของพรรคคือในกลุ่มผู้นำหัวเก่าก็เกาะกลุ่มอยู่กับนายบรรหาร ศิลปอาชา และพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ในกลุ่มสยามประชาธิปไตยก็เกาะกลุ่มอยู่กับพันเอกพล เรืองประเสริฐวิทย์

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบถึงลักษณะการแบ่งกลุ่มภายในพรรคการเมืองทั้งสามแล้วจึงกล่าวได้ว่าลักษณะการแบ่งกลุ่มภายในพรรคแต่ละพรรคนั้นค่อนข้างจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่สถานการณ์และลักษณะของพรรคแต่ละพรรคโดยพรรคประชาธิปไตยกับพรรคชาติไทยค่อนข้างจะคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง เมื่อเทียบกับกรณีของพรรคกิจสังคม

๒. ลักษณะของกลุ่มย่อยภายในพรรค

ลักษณะของกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองทั้งสามนี้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับการแบ่งประเภทของกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองตามที่ เคนนิส ซี. เบลเลอร์ และ แฟรงค์ พี. เบลโลนี (Dennis C. Beller and Frank P. Belloni) ได้ทำการจัดแบ่งไว้ ๓ ประเภทคือ กลุ่มย่อยที่เป็นก๊ก หรือกลุ่มโน้มเอียง (factional cliques or tendencies) กลุ่มย่อยที่เป็นผู้รับการอุปถัมภ์และกลุ่มความบุคคล (personal and client-group factions) และกลุ่มย่อยที่มีความเป็นสถาบันและเป็นองค์การ (institutionalized or organizational factions) เราจะพบว่ากลุ่มภายในพรรคการเมืองที่เราศึกษานี้จะมีลักษณะเป็นกลุ่มในประเภทที่สองคือ เป็นกลุ่มที่เกิดอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้นำกลุ่มกับบริวาร นั่นคือ เป็นกลุ่มที่รวมกันเพื่อสนับสนุนผู้นำหรือผู้ที่ให้ความอุปถัมภ์และกลุ่มเหล่านี้ก็มักจะมีขึ้นเพื่อการค้ำรองผลประโยชน์มากกว่าเพื่ออุทิศการทางการเมือง

ในบรรดาผู้นำกลุ่มแต่ละกลุ่มนั้นมักจะมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง เป็นอย่างน้อยคือการเป็นนักการเมืองอาวุโสที่มีประสบการณ์ทางการเมืองมามาก เป็นนักธุรกิจที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีซึ่งสามารถจะให้ความอุปถัมภ์แก่สมาชิกพรรคในระดับล่างได้ เป็นผู้มั่งคั่งมี

มีความสามารถเป็นส่วนตัวจนได้รับการยอมรับนับถือจากคนจำนวนมาก บรรดาผู้นำเหล่านี้จะมีการให้ความอุปถัมภ์คุ้มครองแก่สมาชิกพรรคในกลุ่มของตน การให้ความอุปถัมภ์และการรับการอุปถัมภ์นี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายกล่าวคือ ในค่านผู้นำกลุ่มก็จะใช้จำนวนผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของตนเป็นเครื่องต่อรองผลประโยชน์ได้ ในขณะที่ผู้ที่อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของผู้นำกลุ่มก็จะได้ผลประโยชน์บางประการตอบแทนจากผู้นำกลุ่ม เช่น การช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง การช่วยเหลือให้ได้ตำแหน่งทางการเมืองระดับรองๆ ลงไป เป็นต้น

ในกรณีของพรรคประชาธิปไตยนั้น หากเราพิจารณาจากภายนอกแล้วก็จะดูเหมือนว่ากลุ่มย่อยภายในพรรคจะมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มประเภทแรกคือเป็นก๊ก หรือกลุ่มโฉบเอียงที่ประกอบขึ้นมาจากบุคคลที่ประโยชน์ร่วมกันในบางเรื่อง เช่น จุดมการณ์ นโยบาย วัตถุประสงค์ เรื่องส่วนบุคคล และอื่นๆ อย่างไรก็ตามก็หากได้พิจารณากันในเชิงพฤติกรรมแล้วกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตยจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากลักษณะของกลุ่มประเภทแรกเพราะความที่ เคนิส ซี. เบลเลอร์ และ แฟรงค์ พี. เบลโลนี กล่าวไว้กลุ่มประเภทนี้มีได้รวมกันขึ้นมาเพื่อแสวงหาเป้าหมายหรือผลประโยชน์ของกลุ่มแต่อย่างใด และกลุ่มในพรรคประชาธิปไตยนั้นโดยพฤติกรรมแล้วแต่ละกลุ่มต่างก็รวมกันขึ้นมาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เพื่อสมาชิกในกลุ่มเป็นสำคัญ (จะกล่าวถึงในบทความต่อไป) ดังนั้นกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปไตยจึงมิใช่กลุ่มย่อยในประเภทแรก

กลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปไตยนั้นเมื่อพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้วจะมีความโฉบเอียงไปในกลุ่มประเภทที่สองคือ กลุ่มผู้รับการอุปถัมภ์และกลุ่มความบุคคลมากกว่า เพราะในแต่ละกลุ่มภายในพรรคประชาธิปไตยที่เป็นคู่อริของความขัดแย้งภายในพรรคนั้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มก้าวหน้าหรือกลุ่มหัวเก่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกก็จะเป็นลำดับชั้นกันคือมีผู้นำ และผู้ตาม โดยทางกลุ่มก้าวหน้าก็ขึ้นอยู่กับนายกำรง ลัทธพิพัฒน์และนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ และค่านกลุ่มหัวเก่าก็ขึ้นอยู่กับนายธรรมบุญ เทียนเงิน ซึ่งลักษณะเช่นเดียวกันนี้จะพบเห็นได้ชัดเจนมากในกรณีของพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทย

ในกรณีของพรรคกิจสังคมเราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มต่างๆภายในพรรค

นั้นมีขึ้นมาตามตัวชนชั้นนำของพรรคซึ่งมีจุดมุ่งเกาะคิดเป็นบริวารอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม นายพงศ์ สารสิน กลุ่มนายณรงค์ วงศ์วรรณ กลุ่มนายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ และ กลุ่มนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นต้น ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเหล่านี้ก็เช่นเดียวกับกรณี ของพรรคประชาธิปัตย์คือ มีผู้นำและผู้ตามเป็นลำดับชั้นกัน และในกรณีของพรรคชาติไทย ก็เช่นเดียวกันคือกลุ่มย่อยภายในพรรคก็เป็นกลุ่มที่มีลักษณะเป็นการ เกาะตัวกันของสมาชิก พรรคอยู่กับชนชั้นนำของพรรคเป็นส่วนใหญ่ ก็จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้นำหัวเก่าก็เป็นกลุ่มที่ขึ้น อยู่กับนายบรรหาร ศิลปอาชก ส่วนหนึ่ง และขึ้นอยู่กับพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ อีกส่วนหนึ่ง ทางกลุ่มหนุ่มแม้จะมีลักษณะคล้ายเป็นกลุ่มในประเภทแรกคือเป็นกลุ่มใหม่เอียง แต่เมื่อ พิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วก็มีลักษณะ เป็นกลุ่มของสมาชิกที่ขึ้นอยู่กับพลตรีประมาท อภิเรณูสาร หัวหน้าพรรคเป็นส่วนใหญ่ และในทางก้านกลุ่มสยามประชาธิปัตย์ก็ยิ่งเป็นกลุ่มที่เห็นได้ อย่างแจ่มชัดว่าเป็นกลุ่มที่เกาะติดอยู่กับพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้ากลุ่ม ทั้งนี้ เพราะกลุ่มนี้สมาชิกส่วนใหญ่ก็คือพวกที่เคยเป็นสมาชิกพรรคสยามประชาธิปัตย์ที่มีพัน เอก พลา เป็นหัวหน้าพรรคอยู่นั่นเอง

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบถึงลักษณะของกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองทั้งสามแล้ว จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองไทยนั้นมักจะเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องอยู่กับตัวบุคคล เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกลุ่มในลักษณะนี้เคนิส ซี. เบลเลอร์และ แฟรงค์ พี. เบลโลนี ก็อธิบายไว้ ว่าความคงทนของกลุ่มในลักษณะนี้จะขึ้นอยู่กับช่วงชีวิตทางการเมืองของผู้นำกลุ่มเท่านั้น หาก ผู้นำกลุ่มหมดบทบาทในทางการเมืองไปกลุ่มก็มักจะสลายตามไปด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่ เป็นจริงและพบเห็นได้เสมอในการเมืองไทย

๓. ลักษณะของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรค

เป็นธรรมชาติอยู่แล้วที่ภายในกลุ่มที่เกิดจากการ รวมตัวกันของมนุษย์จะต้องมีผู้ที่มี ลักษณะเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้า เป็นผู้คอยบงการกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ของสมาชิกในกลุ่ม กลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองก็เช่นเดียวกัน กลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มก็จะมี ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นหัวหน้ากลุ่มของตัวเองอยู่เสมอ

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองทั้งสามแล้วจะพบว่า ผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปัตย์นั้นค่อนข้างจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากกรณีของพรรค

กิจสังคมและพรรคชาติไทยอยู่มาก ทั้งนี้เพราะลักษณะของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยนั้นค่อนข้างจะเป็น "นักธุรกิจ" ที่เข้ามาเล่นการเมืองเพื่อรักษาลประโยชน์หรือแสวงหาลประโยชน์ทางธุรกิจตอบแทนโดยผ่านความชอบธรรมของพรรคการเมืองมากกว่าการเป็น "นักการเมืองอาชีพ" ภาพพจน์ของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยจึงค่อนข้างจะเป็น "นักธุรกิจการเมือง" ในสายตาของประชาชนทั่วไปผิดกับลักษณะของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปัตย์ที่ค่อนข้างจะมีลักษณะเป็นนักการเมืองอาชีพมากกว่าจะเป็นนักธุรกิจการเมือง เพราะในสายตาของบุคคลภายนอกแล้วผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปัตย์นั้นดูเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องธุรกิจการค้าเท่าใดนัก

ผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปัตย์นั้นไม่ว่าจะเป็นนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายสมักร สุนทรเวช หรือนายสมบุญ ศิริธรนั้นเมื่อดูแล้วจะไม่ใช่พวกนักธุรกิจการค้าที่มีกิจการใหญ่โต ตรงกันข้ามพวกนี้ค่อนข้างจะเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว ซึ่งแตกต่างกับผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทย เพราะผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมไม่ว่าจะเป็น นายพงษ์ สารสิน นายบุญชู โรจนเสถียร นายณรงค์ วงศ์วรรณ นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์ ร.ค.อ. สุรัตน์ โอศดานุเคราะห์ นายโกศล ไกรฤกษ์ และนายทอง ศิริปริชาพงษ์ พวกนี้ล้วนแล้วแต่เป็นพวกนักธุรกิจการค้าที่มีกิจการใหญ่โตซึ่งหากไม่ใช่ในระบอบชาติแล้วก็จะ เป็นในระบอบภูมิภาคท้องถิ่น ส่วนผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคชาติไทยนั้นก็เช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นนายบรรหาร ศิลปอาชา พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ พลตรีประมาธ อภิเรกสาร และพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ พวกนี้ก็ล้วนแล้วแต่เป็นนักธุรกิจการค้าที่มีกิจการอยู่ไม่ในระบอบภูมิภาคก็เป็นระบอบชาติเหมือนกับผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคม ดังนั้นลักษณะของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยจึงค่อนข้างจะเป็นนักธุรกิจที่เข้ามาเล่นการเมืองเพื่อรักษาลประโยชน์ในทางธุรกิจของตนโดยผ่านพรรคการเมืองมากกว่าผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปัตย์

๒. ทำไมลักษณะของผู้นำกลุ่มย่อยภายในพรรคประชาธิปัตย์จึงค่อนข้างจะต่างไปจากกรณีของพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทย จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าเป็นเพราะคุณลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างพรรคการเมืองทั้งสาม พรรคประชาธิปัตย์นั้นในช่วงเวลาที่ศึกษานี้ค่อนข้างจะเป็นที่ดึงดูดของพวกนักการเมืองและปัญญาชนคนรุ่นใหม่ที่มีความทะเยอทะยานทางการ

เมืองมากกว่าพวกนักธุรกิจซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันนั้นมักจะไปรวมตัวกันอยู่ในพรรคการเมือง
อื่นๆ เช่น พรรคธรรมสังคม พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคสังคมนิยม เป็นต้น
ทั้งนั้นในช่วงเวลานั้นนักธุรกิจจึงยังไม่เข้าไปมีบทบาทภายในพรรคประชาธิปไตยมากนัก แต่ใน
กรณีของพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยนั้น พรรคทั้งสองนี้มีลักษณะเป็นที่รวมตัวกันของนัก-
ธุรกิจที่คงการจะเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองอยู่แล้ว พวกนักธุรกิจจึงสามารถเข้าไปมีบท-
บาทภายในพรรคกิจสังคมและพรรคชาติไทยได้มากและมีส่วนที่ทำให้เกิดกลุ่มย่อยขึ้นมาภายใน
พรรคการเมืองทั้งสอง

การที่พวกนักธุรกิจต่างๆสามารถเข้ามามีบทบาทในพรรคการเมืองได้นั้นเป็นเครื่อง
ชี้ได้อย่างหนึ่งว่าระบบการเมืองไทยเรานั้นยังขาดผู้ที่จะเป็นนักการเมืองแท้ๆอยู่มาก หรือ
กล่าวอีกนัยหนึ่งไคว่านักการเมืองแท้ๆของเรายังมีไม่เพียงพอและนั่นจึงเป็นโอกาสอันดีให้
พวกนักธุรกิจต่างๆสามารถสอดแทรกเข้าสู่วิถีทางการเมืองได้โดยผ่านพรรคการเมือง
ประกอบกับปัญหาทางการเงินของพรรคการเมืองต่างๆที่ค่อนข้างจะขัดสนอยู่มากจึงมีส่วนผลักดัน
ให้พรรคการเมืองต้องหันไปหานักธุรกิจเพื่อหาการสนับสนุนทางการเงิน นักธุรกิจ
จึงเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลภายในพรรคการเมืองได้โดยง่าย ทั้งนี้จึงไม่น่าแปลกใจแต่
อย่างไรที่เราจะพบว่านับตั้งแต่การเลือกตั้งเมื่อ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ เป็นต้นมาสมาชิกสภา-
ผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่จึงเป็นพวกนักธุรกิจการค้า^{๑๔}

๔. การเจริญเติบโตของพรรคกับการเกิดกลุ่มภายในพรรค

นอกจากการเปรียบเทียบใน ๓ ประการแรกแล้ว การศึกษาในบทนี้เรายังพบ
ข้อสังเกตว่าการสร้างความเจริญเติบโตภายในพรรคการเมืองแต่ละพรรคนั้นจะมีส่วน
ที่สัมพันธ์กับการเกิดกลุ่มย่อยภายในพรรคการเมืองนั้นๆด้วยคือ ยิ่งพรรคการเมืองมุ่งเน้น

^{๑๔}อมร สาระวัตน์ และ ชนะ สะอาดเอี่ยม, "ภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร-
และสมาชิกวุฒิสภาของไทย พ.ศ. ๒๕๑๕," รัฐสภาสาร ๒๔ (พฤษภาคม ๒๕๑๕): ๒๒๔-๒๓๔.

แต่การสร้างความเจริญเติบโตในด้านการมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้นแต่เพียงก้าน
 ก็ยากยิ่ง เป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างสมาชิกภายในพรรคออกเป็น
 กลุ่มย่อยๆ และนำไปสู่ความแตกแยกได้มากขึ้น ซึ่งข้อสังเกตประการนี้สอดคล้องกับข้อสรุป
 ของ คอว์วิน คาร์ทไรท์ และ อัลวิน แซนเคอร์ (Dorwin Cartwright and
 Alvin Zander) ที่ผู้วิจัยได้หยิบยกมาอ้างไว้ในบทที่ ๒ ที่ว่า " มีเหตุผลที่จะสันนิษฐาน
 ได้ว่า แนวโน้มในการแตกแยกจะมีมากยิ่งขึ้นหากกลุ่มยิ่งใหญ่มากขึ้น" ที่เป็นเช่นนี้
 ก็เพราะวิธีการในการขยายที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคนั้นมักจะใช้วิธีการ
 กึ่งเอานักการเมืองเก่าๆที่มีโอกาสได้รับการเลือกตั้งเข้ามา กึ่งเอานักธุรกิจที่มีฐานะ
 ทางการเงินดีและสามารถให้การสนับสนุนแก่พรรคได้ กึ่งเอาผู้นำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลเข้ามา
 เป็นสมาชิกพรรค หรือบางทีก็ดึงเอาพรรคการเมืองอื่นๆให้เข้ามารวมอยู่ในพรรค เช่น
 ที่พรรคกิจสังคมดึงเอา นายณรงค์ วงศ์วรรณ นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ รัต.อ.
 สุวัจน์ โอสถานุเคราะห์ เข้ามาหรือที่พรรคชาติไทยดึงเอาพรรคสยามประชาธิปไตยและ
 พรรคประชาไทยเข้ามา ส่วนพรรคประชาธิปไตยในช่วงนั้นก็พยายามดึงเอาปัญญาชนคนรุ่นใหม่
 ที่มีความทะเยอทะยานทางการเมืองเข้ามา ด้วยวิธีการเช่นนี้ในตัวเองจึงย่อมจะ
 เป็นไปไม่ได้ที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์ของพรรคให้เป็นที่ยอมรับ
 ร่วมกันระหว่างสมาชิกพรรคได้ในระยะเวลาอันสั้น ความยึดเหนี่ยวระหว่างสมาชิก
 พรรคจึงมีน้อย

และด้วยวิธีการสร้างความเจริญเติบโตให้แก่พรรคเช่นนี้จึงทำให้การอยู่ร่วมกัน
 ของสมาชิกพรรคดำรงอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันมากกว่า
 เพราะการเข้ามาร่วมกับพรรคการเมืองของนักธุรกิจ นักการเมืองหน้าเก่า และผู้นำท้องถิ่น
 นั้นมิได้มีอุดมการณ์เป็นตัวชักนำเท่าใดนักซึ่งโดยพฤตินัยแล้วชี้ให้เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่
 เข้ามาเพราะหวังผลประโยชน์ตอบแทนจากพรรค เช่น อาศัยชื่อเสียงของพรรคให้ได้รับ
 การเลือกตั้ง, ได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาล, ได้ตำแหน่งทางการเมือง หรือได้รับเงินอุดหนุน
 จากพรรคในการหาเสียง เป็นต้น

แต่การที่จะทำให้ได้รับผลตอบแทนเช่นนี้ย่อมหมายความว่า จะต้องสามารถทำให้
 ตัวเองมีความสำคัญขึ้นมาต่อพรรคได้ ซึ่งทางหนึ่งที่จะทำให้ได้ก็คือต้องได้รับการสนับสนุน
 จากสมาชิกพรรคเป็นจำนวนมากพอควร เพื่อที่จะทำให้สามารถต่อรองผลประโยชน์กับพรรค

ได้ นั่นคือต้องมีกลุ่มสมาชิกอยู่ในความอุปถัมภ์ของตนเองอยู่ ในสภาพเช่นนี้จึงไม่ใช่สิ่งที่
 แปลกประหลาดแต่อย่างใดที่สมาชิกพรรคบางคนแม้จะไม่เคยได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือ
 เพิ่งจะเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงครั้งหรือสองครั้ง หรือเพิ่งจะเข้ามาเป็นสมา-
 ชิกพรรคก็สามารถได้รับตำแหน่งทางราชการเมืองเป็นเครื่องตอบแทนเมื่อพรรคของตัวเข้าร่วม
 เป็นรัฐบาล ทั้งเช่น นายหงส์ สารสิน นายทุนคนสำคัญของพรรคกิจสังคมได้รับแต่งตั้งเป็น
 รองนายกรัฐมนตรีในโควตาของพรรคกิจสังคม โดยที่ไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งเลยแม้แต่
 ครั้งเดียว นายสนธิ์กร สุนทรเวช ในสมัยที่อยู่พรรคประชาธิปไตยภายใต้การสนับสนุนของ
 กลุ่มหัวเก่าก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ทั้งที่เพิ่งจะเป็น
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงครั้งเดียว และ ร.ต.อ. สุรัตน์ โอสถาปนาเคราะห์ แม้จะเพิ่ง
 เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคกิจสังคมไม่นานนักแต่ด้วยอิทธิพลทางการเงินค่อพรรคก็ได้รับการ
 แต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นจึงย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าการมีกลุ่มย่อยเกิดขึ้นมาภายใน
 ในพรรคการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพรรค
 เป็นอย่างมาก แลทั้งนี้ก็มิได้หมายความว่ากลุ่มย่อยอยู่ภายในพรรคจะเป็นสิ่งที่เลว
 ร้ายเสมอไปหมด การมีกลุ่มย่อยอยู่ภายในพรรคจะเป็นผลเสียต่อพรรคก็เมื่อปล่อยให้เกิด
 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆขึ้นมาจนไม่สามารถประนีประนอมกันได้เพราะนั่นคือสภาพ
 ของความแตกแยกนั่นเอง ซึ่งนั่นจะเป็นประเด็นที่เราจะได้นำมาวิเคราะห์ในบทต่อไป

ศูนย์วิทยพัธพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย